

z představy času v kulovitém tvaru – jednoty minulosti, současnosti a budoucnosti, kterou lze realizovat v duchovním světě. V Koncertu pro trubku (1954) například spojil tři historicky a stylisticky odlišné hudebně formové principy: chorální předehru, volné variace založené na dvanáctitónové řadě a jazzovou koncertní praxi. Chorální předehra byla kratší varhanní skladba zpracovávající chorální melodii, případně duchovní píseň. Základem Zimmermannova trubkového koncertu se stal spirituál – čili duchovní píseň Afroameričanů – Nobody knows de trouble I see [Nezná tu nikdo soužení mé]. V afroamerické angličtině má také původ záměna určitého členu „the“ za „de“. Nejúplněji tento spirituál „zazpívá“ sólista na konci koncertu. Úryvky z něho bude v průběhu skladby předzpěvovat altový saxofon, sólová trubka s elektrofonickými Hammondovými varhanami i další nástroje. Melodie spirituálu si vystačí s pěti tóny, zato okolní permanentní variace vycházejí z dvanáctitónové řady. Dodekafonická (dvanáctitónová) kompoziční technika poprvé definovaná v roce 1920 negovala tradiční dur-mollový systém a je proto vnímána jako nelogická a nelibozvučná. Otevřela však skladatelům cestu k rychlé reakci a zvýšenému výrazovému napětí. Do sféry jazzu patří nepřeslechnutelně walking bass (kráčeující bas), tedy rovnoměrným pohybem postupující basová linie, swingující rytmy nebo hot intonace – drsnější tvoření tónů odvozené z tradice afroamerické hudby. V trubkovém koncertu Zimmermann vytvořil na protest proti rasové nenávisti a diskriminaci přátelskou vazbu mezi zdánlivě nespojitelnými světy: umělecký „bílou“ hudbou a beznadějně „černým“ smutkem spirituálu, resp. hudebním cítěním „nezkaženým“ akademickým vzděláním. Spojujícím momentem se podle skladatele stalo dětsky důvěřivě odevzdání strachu a naděje, smutku a radosti lidského srdce, neřešitelné hádanky lidské existence do otevřené náruče božského Vykupitele. Při premiéře v roce 1954 se koncert jmenoval Darkey's darkness [Černochova temnota] a v USA ještě platily právní předpisy o segregaci ve veřejné dopravě.

Titul Tanec nové éry (1992) je básnickou licencí **Jaye Aarona Kernise** (*1960). Skladatel se inspiroval klavírní skladbou New Era Rag Jamese Scotta, představitele rané fáze ragtimu, tance spojujícího afroamerický folklór s prvky dobové populární hudby. Kernis složil svým orchestrálním plátnem hold novému vedení Newyorských filharmoniků, v jejichž čele stanul v roce 1991 Kurt Masur. Věnování je rovněž spojeno s očekávaným milénium připadajícím na rok 2000 a nadějí na rozhodné politické a sociální změny v USA. Tanec nové éry reaguje na neblahé události roku 1992, kdy se Los Angeles na několik dní ponořilo do rasové nenávisti po osvobozujícím rozsudku nad čtyřmi policisty,

kterí surově zbili ujíždějícího černého motoristu. Nepokoj se si vyžádaly osmapadesát mrtvých a škody za miliardu dolarů. Kernisova skladba vykresluje zvuky newyorské čtvrti Washington Heights na Manhattanu, kde skladatel žije: policejní sirény, z otevřených oken se linoucí salsa (pikantní taneční směs kubánské, portorické, jazzové a rockové hudby) a z aut dunící rap (afroamerický styl přednášení rýmů na rytmickém hudebním pozadí). Zdá se, že začátek skladby vede posluchače do světa West Side Story. Bernsteinův muzikál a Kernisův tanec sdílí stejné kořeny: dusnou atmosféru městských ulic a jazzové idiomy 50. let 19. století.

Singapurský rodák **Darrell Ang** studoval dirigování na Petrohradské konzervatoři a Yaleově univerzitě. Stal se nejmladším stálým dirigentem Singapurského symfonického orchestru a hudebním ředitelem Singapurského národního mládežnického orchestru. V roce 2007 získal na 50. ročníku proslulé Mezinárodní soutěže mladých dirigentů v Besançonu Grand Prix i Cenu veřejnosti. V letech 2012–15 působil jako hudební ředitel Symfonického orchestru Bretaň. Dirigoval rozhlasové filharmonické a symfonické orchestry v Paříži, Berlíně, Mnichově a Vídni, symfonické orchestry RTVE v Madridu, NHK a Yomiuri Nippon v Tokiu, filharmonie v Petrohradě, Hongkongu, Tchaj-wanu aj. Na pozvání Valerije Gergijeva je stálým hostujícím dirigentem Mariinského divadla v Petrohradě. Od prosince 2016 působí jako umělecký ředitel a šéfdirigent Sečuánského symfonického orchestru. Jeho nahrávka děl čínských autorů pro label Naxos byla nominována na Grammy 2016.

Trumpetista **Huw Morgan**, vítěz soutěží Pražského jara, Ellswortha Smithe v Tuscaloose a Girolama Fantiniho v Římě, je jedním z nejvyhledávanějších hráčů na žestové nástroje své generace. Kombinuje bohatou sólovou kariéru s rolí sólo trumpetisty Symfonického orchestru Basilej a zakládajícího člena londýnského souboru Septura. Stal se laureátem soutěží BBC Mladý hudebník roku, v italské Porcii, jihokorejském Jeju, Moskevské konzervatoře, Only Brass v Antverpách a Royal Over-Seas League. Je nejmladším držitelem ocenění Solo Award, které uděluje Mezinárodní trumpetová společnost. Vystupuje s nejlepšími tělesy (Londýnským symfonickým orchestrem, Orchestrem Lab-ské filharmonie Severoněmeckého rozhlasu, Královským filharmonickým orchestrem, Akademií sv. Martina v polích ad.) a na více než třiceti nahrávkách pro společnosti EMI, DECCA a Chandos. Tento rok začal nahrávat průkopnickou řadu disků pro label Naxos nazvanou The Art of the Modern Trumpet, jejíž první díl vyjde na podzim 2019. Pochází z Jižního Walesu, studoval na Královské hudební akademii v Londýně a Curyšské akademii (Zürcher Hochschule der Künste).

Stálý symfonický orchestr vznikl v Ostravě v roce 1929 jako rozhlasové těleso. U větších soudobých partitur byl spojován s orchestrem operním, také v případě hostování Hindemitha, Janáčka, Prokofjeva a Stravinského. Za skutečný počátek existence stávajícího tělesa je třeba považovat rok 1954, kdy vznikl Ostravský symfonický orchestr, který vedl Otakar Pařík. Od roku 1962 orchestr vystupoval pod názvem Státní filharmonie Ostrava a v roce 1971 získal pod vedením dlouholetého šéfdirigenta Otakara Trhlíka svůj dnešní název **Janáčkova filharmonie Ostrava**. Na interpretačním projevu orchestru je znát vliv šéfdirigentů posledních let, Christiana Arminga a Theodora Kuchara, opomenout ovšem nelze ani Petra Vronského. Od roku 2014 zastává pozici šéfdirigenta a uměleckého ředitele Heiko Mathias Förster. Jako hosté byli angažováni Mariss Jansons, Serge Baudo, Václav Neumann, Karel Ančerl, Charles Mackerras, Vladimír Fedosejev, Iván Fischer, Antoni Wit ad. JFO hostovala mj. v USA, Japonsku, Austrálii či Jižní Koreji.

Foto: Patrick Marek

Hudební fórum Hradec Králové 2018

Vybraná světová díla
v českých premiérách

Koncerty se světelným,
pohybovým a výtvarným designem

XIV. ročník festivalu
soudobé orchestrální hudby

www.hffk.cz

24.11.2018

24/11

John Harbison

Remembering Gatsby [Vzpomínání na Gatsbyho], foxtrot pro orchestr (1985)

Objednávka Atlantského symfonického orchestru, hudební ředitel Robert Shaw Prem. 11. 9. 1986, Atlantský symfonický orchestr, Robert Shaw

Thomas Adès

Powder Her Face Suite [Suita z opery Napudrujte jí obličej] (1995/2017)

- Overtüre [Ouvertura]
- Scene with Song [Scéna s písní]
- Wedding March [Svatební pochod]
- Waltz [Waltz]
- Ode [Óda]
- Paperchase [Hledání stop]
- Hotel Manager's Aria „It is too late“ [Árie Ředitele hotelu „Je příliš pozdě“]
- Finale [Finále]

Objednávka Nadace Berlínských filharmoniků, Dánského národního symfonického orchestru, Londýnského filharmonického orchestru, Filadelfského orchestru, Carnegie Hall a St. Louiského symfonického orchestru

Prem. 31. 5. 2017, Filharmonie, Berlín, Berlínští filharmonici, Sir Simon Rattle

Nakladatel: Faber Music

— přestávka —

John Adams

The Chairman Dances [Předsedovy tance], foxtrot pro orchestr (1985)

Objednávka Národní nadace pro umění pro Symfonický orchestr Milwaukee Prem. 31. 1. 1986, Symfonický orchestr Milwaukee, Lukas Foss

Bernd Alois Zimmermann

Nobody knows de trouble I see [Nezná tu nikdo soužení mé], koncert pro trubku in C a orchestr (1954)

Objednávka Severoněmeckého rozhlasu Hamburk Prem. 11. 10. 1955 Hamburk, Adolf Scherbaum, Symfonický orchestr Severoněmeckého rozhlasu, Ernest Bour

Nakladatel: Schott Music GmbH

Aaron Jay Kernis

New Era Dance [Tanec nové éry] pro orchestr (1992) Společná objednávk Newyorské filharmonie u příležitosti jejího 150. výročí a Baltimorského symfonického orchestru Prem. 8. 4. 1994, Baltimorský symfonický orchestr, David Zinman

Huw Morgan trubka Janáčkova filharmonie Ostrava Darrell Ang dirigent

Foxtrot pro orchestr Vzpomínání na Gatsbyho napsal **John Harbison** (*1938) v létě roku 1985 pro Atlantský symfonický orchestr. Několik let předtím skicoval operu na námět Fitzgeraldova románu Velký Gatsby, velkolepého portrétu jazzového věku, jeho ideálů, nadějí, výstřelků, stesku i úpadku. Po opuštění projektu se skladatel občas procházel „hudebními obrazy (ve skicáři) a vůněmi románu (ve svých smyslech)“. Několik z nich se spojilo ve foxtrotu. Svou ambici zkomponovat operu o vzestupu a pádu Jaye Gatsbyho a jeho lásce k provdané Daisy – proměně amerického snu v řeckou tragédii –, naplnil Harbison až o více než deset let později díky objednavce Metropolitní opery. Vstupní orchestrální pasáž foxtrotu se váže k zelenému světlu na konci Daisyna mola, symbolu samotné Daisy i budoucnosti, v níž Gatsby věřil. Samotný tanec začne výzvou k pořádku a pokračuje melodií evokující 20. léta 19. století pro zamýšlenou scénu společenského večírku. Malé skupině nástrojů vévodí sopránový saxofon. V samotném závěru se připomenou rekvizity Gatsbyho osudu, automobilová houkačka a telefonní zvonek.

John Harbison, 2017

Komorní opera Powder Her Face (Napudrujte jí obličej, resp. Její poslední maska) britského skladatele **Thomase Adèse** (*1971) odhaluje marnost nahrazování lásky peněží a lidských vztahů přepychem nebo požitky. Děj opery se ohlíží za minulostí Margaret Campbellové, roz. Whighamové. Za jejím společenským vzestupem, kdy se díky sňatku stala vévodkyní z Argyllu, i za jejím pádem, když byly v rámci rozvodu veřejně propírány její nevěry včetně důkazu v podobě polaroidové fotografie, na které byla zachycena při poskytování orálního sexu neznámému muži. Hlas lidu (v opeře Soudce) nechává Vévodkyni chladnou – vidí v něm jen závist střední třídy. Když jí však vystaví definitivní účet Ředitel hotelu, ve kterém žije, Vévodkyně už nemá žádné prostředky, jak zaplatit. Poslední koho milovala, byla její chůva v dětství. Nezbyvá jí, než se v samotě nalíčit na poslední cestu. Hudební materiál opery, který těží z dobových společenských tanců, inspiroval Adèse i v dalších letech. Omezený divadelní prostor, pro který byla opera objednána, dovolil uplatnění pouhých patnácti členů orchestru a obsazení prvních houslí jen jedním hráčem. Potlačenou hudební složku rozvinul Adès třemi Tanci z Powder Her Face (2007). Dalším článkem procesu posilování nezávislé hudební logiky se staly klavírní parafráze (2009, resp. 2015). V roce 2017 Adès dokončil na popud Simona Rattla novou suitu. Začíná stejně jako opera předehrou, přičemž další pasáže původně vykreslovaly Elektrikářovo parodování Vévodkyně pro zábavu Komorné, strojení Vévody a Vévodkyně do svatebních šatů, služčino fantazírování o životě v bohatství (valčík), vychvalování

parfému Vévodkyně s názvem Radost (terzetto), Vévodovo hledání důkazu nevěry, vykázení Vévodkyně z hotelu, tj. ze života, a úklid pokoje hotelovým personálem pro nového hosta (tango).

Chairman Dances [Předsedovy tance] se vztahují k opeře **Johna Adamse** (*1947) Nixon v Číně, byť v ní přímo nefigurují. Podle skladatele jsou „výstřížkem“ z třetího jednání, nikoli obvyklým výběrem nebo fantazií na témata z opery. V procesu tvorby díla zpracovávajícího mýtický okamžik americké historie – setkání amerického prezidenta Richarda Nixona s čínským vůdcem Mao Ce-tungem v roce 1972 – se Tance staly svého druhu zahřívacím kolem. V roce 1985 Adams již znal scénář třetího jednání a nemohl se dočkat momentu, kdy začne operu komponovat, byl však ještě vázán dlouho odkládanou objednávkou pro Symfonický orchestr Milwaukee. Předsedovy tance vznikly jako „foxtrot“ pro Předsedu Maa a jeho ženu Ťiang Čching (Jiāng Qīng), legendární „Madame Mao“, ukrutnou vládkyni a architektku katastrofické kulturní revoluce, během níž zemřely statisíce Číňanů a miliony byly vystaveny brutálnímu zacházení. Klíč k postavě Ťiang Čching našel Adams v její méně známé minulosti, kdy byla šanghajskou filmovou herečkou. Skladatel svou „studijní“ vizi čínské filmové hudby 30. let minulého století opřel o standardní společenský tanec foxtrot, doslova lišící krok. Hudební materiál Předsedových tanců pak vešel do opery v odlehčenější podobě, která lépe vystihovala surreálno závěrečné scény. Madame Mao v ní vyzývá k tanci předsedu Maa přítomného v podobě gigantického dvanáctimetrového portrétu. Sestoupení předsedy na zem vyzdvihuje zoufalou touhou vrátit čas do doby, kdy byl život jednodušší a city upřímnější. Stejnou touhu přiznává na jevišti manželský pár Nixonových a lidské aspekty politiky akcentují také party ministra zahraničí Kissingera a předsedy vlády Čou En-laje. Předsedovy tance se zařadily k Adamsovým orchestrálním dílům z 80. let minulého století, v nichž skladatel zkombinoval tvrdošijně se opakující melodicko-rytmické modely minimalistické hudby s jazykem starší hudby. Pro toto spojení se vžil termín post-minimalismus. Skladatelova mladická zkušenost s foxtroty, pochody a big bandy současně přispěla k rozpuštění hranice mezi „vysokým“ a „nízkým“ uměním, resp. hudbou „vážnou“ a „zábavnou“.

John Harbison, 2017

Německý skladatel **Bernd Alois Zimmermann** (1918–1970), jehož sté výročí narození si letos připomínáme, zůstal v 50. a 60. letech minulého století nezávislý na tehdejších módních stylech. Svůj „pluralistický způsob kompozice“ rozvinul

filharmonie hradec králové

Vltava Český rozhlas

